

173. Tác, Gorsium Szentkerülete, Központi tér (Fejér megye) R6

Gorsium központjában végzett 1996–1997. évi ásátások jelentős mértékben megváltoztatták az 1958 óta folyó kutatás során feltárt római település értelmezését. Az 1996-ban megtalált Augustus-templom alapján Alsó Pannonia provincia császárkultuszának központi szentkerülete körülbelül ötször akkora területen fekszik, mint azt a kutatás eddig feltételezte. 1997-ben sikerült körülhatárolni a templom előtt fekvő központi teret és a provincia főoltárának a téren álló alapozását. A tér a felmérés alapján 90×45 m nagyságú (Pannonia másik nagy szentkerülete, a Carnuntum-plaffenbergi teljes egészében elfér), a templomhoz a tér keleti oldalán lépcső vezet fel, északi oldalát a két nymphaeummal és két lépcsővel áttört fal zárja le, ahol a már feltárt csarnokok és szentélyek láthatók. Az északi oldalon a kerület 100 m széles, ugyanennyi a tértől nyugatra fekvő részben feltárt oldal is. Feltételezhető, hogy a központi tértől délre és keletre is hasonló kiterjedéssel lehet számolni.

Az új eredmények megváltoztatják Gorsiumról eddig kialakult véleményét: a szentkerület nem Gorsium városán belül egy nagyobb épületszortot jelent, hanem a várostól független, elhatárolt területi egység – ahogy az Galliában és Hispaniában is megállapítható volt. Az eddigi ásítás 2–3. századi periódusa tehát teljes egészében a szentkerület területét jelenti. A feltételezett városközpont ezen kívül – talán a szentkerülettől északra lehetett.

Az uralkodó császár tiszteletére a Római Birodalom minden provinciájában volt hasonló provinciális szentkerület, ezekről azonban – az európai provinciákban – inkább csak feliratokból és faragványokból tudunk. A legismertebbek – mint a lugdunumi Galliában és a tarracoi Hispaniában –, feltáratlanok. A gorsiumi szentkerület egyedülálló tudományos jelentősége, hogy teljes feltárásának és bemutatásának nincsen akadálya. A szentkerület új értékelésével Gorsium hazai régészetünk egyedülálló, nemzetközi arányban is számottevő értéke lett.

Az 1998. évi ásítás – az anyagi feltételek arányában – a központi tér teljes feltárását kívánta megkezdni. Elsősorban a templomhoz felvezető lépcső feltárása indokolt. Ezzel tisztázható a tér keleti oldala, de a templom tengelyében álló főoltár környékének kibontása is megtörténhet. A tér későbbi bemutatásának leghangsúlyosabb része lesz az oltár. A lépcső és a dombon álló templom részleges restaurálása. Az utóbbihoz adottak a homlokzati oszlopsor kisázsiai eredetű bazalt oszlopai. A cella külső oldalán lévő fél oszlopok és a párkányzat megmaradt nagyméretű darabjai, amelyek a 4. századi városfalból kerültek elő.

Gorsium szentkerületének feltárása nemcsak a

magyar régészet különösen jelentős feladata, de nemzetközi tudományos, kulturális és idegenforgalmi szempontból is megkülönböztetett figyelmet érdemlő lehetőség.

FITZ JENŐ

174. Tápiószentmárton, Attila-domb (Pest megye) B; Sza

A korábbi katonai repülőtér helyén működő Kincsem Lovasparkhoz tartozó területen a tulajdonos Kocsi János úr (Bp.) a tápiószentmártoni „aranszarvas” felfedezésének emléket állító épületet tervez emelni. 1998. szeptemberben a szkíta szarvas lelőhelyén, a dombhát tetején 10×15 méteres területet tártunk fel. A korábban szőlőnek mélyfogatott talajréteg alatt 14 szarmata gödröt és egy rövid árokcszelletet tártunk fel. A durva, kézzel formált és jórészt szürke, korongolt szarmata kerámia, valamint a 3. gödörből előkerült, korai gyöngyök (gömbös karneol, nagyobb berakásos üveg) a településrészt a korai időszakra keltezik. A dombháton bronzkori (hatvani kultúra) település is volt, erre utal a szarmata gödrök betöltéséből és a fordított talaj alatt helyenként megmaradt humuszos rétegből előkerült kerámia. Kibontottunk két újkori gödröt is, melyeknek nincs köztük az 1932-es ásításhoz.

DINNYÉS ISTVÁN

175. Tiszalúc, Sarkad

A részletes jelentést lásd a 7–24. oldalon.

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U

ORAVECZ HARGITA

176. Tótkomlós, Békéssámsóni út

(Békés megye) A

Tótkomlós belterületének nyugati szélén, szennyvíz vezeték árkanak mélyítése közben a markológép egy avar kori sírt bolygatott meg, amelynek középső részét a gép teljesen el is pusztította. A sírnak csak a fej illetve a láb felőli vége esett a kiásott árok északi és déli fala alá, de a munkások az ott levő csontokat kibontották, s jórészt ki is szedték. Az előkerült leleteket viszont összegyűjtötték, s a múzeumnak átadták. Az árok falában még meg lehetett figyelni a koponya helyének lenyomatát és a sírgödör északi végét, valamint ki lehetett bontani a bal lábszár és a két lábfej csontjait. A bokacsontok fölött helyezkedett el egy marhako-ponya, legalábbis erre utal annak az eredeti helyzetben megmaradt részlete. A sírgödör déli végét nem tudtuk kibontani, mivel az már az itt húzódó kövesút alá nyúlt. A sírból a munkások által kiszedett csontok között két ezüstből készült, nagygömbös fülbevalót és egy